

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 18 oktober 2011

Mål nr

B 2973-11

KLAGANDE

JH

Ombud och offentlig försvarare: Advokat JW

MOTPART

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Förberedelse till mord

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Hovrätten för Övre Norrlands dom 2011-05-20 i mål B 297-11

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens dom endast på det sätt att Högsta domstolen ogillar åtalet för förberedelse till mord och dömer JH enligt 13 kap. 3 och 12 §§ samt 23 kap. 2 § brottsbalken för förberedelse till allmänfarlig ödeläggelse samt bestämmer påföljden för den samlade brottsligheten till fängelse ett år och sex månader.

För försvaret av JH i Högsta domstolen tillerkänns JW ersättning av allmänna medel med 26 720 kr, varav 13 117 kr för arbete, 11 450 kr för tidspillan och 2 153 kr för utlägg. Denna kostnad ska stanna på staten. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 5 344 kr.

Vad tingsrätten och hovrätten har förordnat om sekretess ska bestå.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

JH har yrkat att Högsta domstolen ogillar åtalet för förberedelse till mord, alternativt förberedelse till allmänfarlig ödeläggelse. Han har yrkat att Högsta domstolen under alla förhållanden nedsätter det av hovrätten utdömda fängelsestraffet.

Riksåklagaren har bestritt ändring.

DOMSKÄL

Inte överklagade brott

1. JH ska i enlighet med hovrättens i den delen inte överklagade dom dömas för hot mot tjänsteman, grovt rattfylleri, narkotikabrott, brott mot alkohollagen

och grovt vapenbrott.

Åtalet för förberedelse till mord, alternativt förberedelse till allmänfarlig ödeläggelse

2. Vid en husrannsakan hos JH den 22 december 2010 påträffades flaskor med väteperoxid, aceton och saltsyra, vilka enligt Statens kriminaltekniska laboratorium (SKL) är nyckelkemikalier vid framställning av sprängämnet triacetontriperoxid (TATP). Dessutom påträffades mätglas, glassylindrar och två metallrör, båda med ena änden tillpluggad, samt litteratur och egenhändigt gjorda anteckningar om bombtillverkning, bl.a. instruktioner för tillverkning av TATP och rörbomber.

3. Vad som i målet läggs JH till last är att han har haft för avsikt att med hjälp av de i punkten 2 nämnda föremålen tillverka sprängmedel och rörbomber samt använda bomberna mot poliser med uppsåt att beröva dem livet, alternativt att åstadkomma explosion och därigenom framkalla fara för deras liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av deras egendom.

De objektiva kraven för ansvar för förberedelse till brott

4. Bestämmelser om förberedelse till brott finns i 23 kap. 2 § brottsbalken. Förberedelse är straffbelagt endast vid brott där detta särskilt anges. Av 3 kap. 11 § och 13 kap. 12 § brottsbalken framgår att förberedelse till mord respektive allmänfarlig ödeläggelse är straffbelagt.

5. Enligt 23 kap. 2 § första stycket 2 brottsbalken ska den som – med uppsåt att utföra brott – skaffar, tillverkar, lämnar, tar emot, förvarar, transporterar, sammanställer eller tar annan liknande befattning med något som är särskilt ägnat att användas som hjälpmedel vid ett brott, dömas för förberedelse till

brottet, om han inte har gjort sig skyldig till fullbordat brott eller försök. Om faran för att brottet skulle fullbordas var ringa, ska det enligt tredje stycket inte dömas till ansvar.

6. Bestämmelsen i 23 kap. 2 § första stycket 2 brottsbalken fick sin nuvarande lydelse genom en lagändring som trädde i kraft den 1 juli 2001. Den dittillsvarande uppräkningsen av förberedelsehandlingar utökades då med ”sammanställer”. Tillägget syftade till att markera att även samlingar av föremål eller sammanställd information kan utgöra ett sådant hjälpmedel som avses i paragrafen. Beträffande begreppet hjälpmedel ersattes samtidigt den tidigare normerande uppräkningsen med det mer generella rekvisitet ”något som är särskilt ägnat att användas som hjälpmedel vid brott”. Vid bedömningen av om två eller flera föremål tillsammans kan utgöra ett hjälpmedel enligt paragrafen bör enligt förarbetena föremålen enskilda karaktär inte vara avgörande utan deras kumulativa relevans i fråga om risken för tillkomst av brott, dvs. om de tillsammans kan anses vara särskilt ägnade för detta. (Prop. 2000/01:85 s. 41 f. och 50 f.)

Kan den samling av föremål som påträffats hos JH anses särskilt ägnad att användas som hjälpmedel vid mord eller allmänfarlig ödeläggelse?

7. Som nämnts ovan (p. 2) framgår det av SKL:s yttrande att de kemikalier som vid husrannsakan påträffades hos JH är nyckelkemikalier vid framställning av sprängmedlet TATP. Dessa kemikalier – tillsammans med övriga föremål som påträffades hos honom – är att anse som hjälpmedel vid tillverkning av TATP och rörbomber. Frågan är nu om samlingen av föremål också kan anses som hjälpmedel i förhållande till i målet påstådda efterföljande brott eller om den befattning som JH tagit med föremålen är att betrakta som förberedelse till förberedelse, vilket inte är straffbelagt.

8. I rättsfallet NJA 2007 s. 774, som gällde åtal för förberedelse till grovt bedrägeri (automatbedrägeri), fann Högsta domstolen att befattning med fotografier av uttagsautomat och med hjälp av dessa framställda kortläsare och knappsats, avsedda att avläsa information från användning av uttagsautomat, inte utgjorde hjälpmedel för den planerade bedrägeribrottsligheten. Fotografierna var avsedda endast för att möjliggöra framställningen av kortläsaren och knappsatsen, och dessa var avsedda endast för att inhämta information och framställa de kort med vars hjälp bedrägerierna därefter skulle genomföras.

9. I förhållande till 2007 års rättsfall föreligger i förevarande fall den skillnaden att kemikalierna och metallrören skulle – om bomberna hade färdigställts – ha ingått som beståndsdelar i bomberna, vilka otvivelaktigt skulle ha varit att anse som hjälpmedel vid sådant brott som riksåklagaren gör gällande att JH hade för avsikt att begå. Vid bedömningen av om straffansvarspunkten för förberedelse är uppnådd redan innan bomberna färdigställts bör beaktas att framställning av TATP, enligt vad som framgår av SKL:s yttrande, är en mycket enkel process. JH hade anskaffat alla nödvändiga ingredienser och hade tillgång till instruktioner och recept. Enligt SKL:s yttrande är TATP ett mycket känsligt sprängämne och explosionsrisken stor. Vad som återstod för att kunna åstadkomma en explosion var endast själva sammanfogandet av de olika beståndsdelarna. Sammantaget får det anses att den aktuella samlingen av föremål är särskilt ägnad att användas som hjälpmedel vid brott av det slag som är i fråga.

De subjektiva kraven för ansvar för förberedelse till brott

10. För ansvar för förberedelse till brott krävs att gärningsmannen har haft uppsåt såväl i förhållande till förberedelsehandlingen som i förhållande till det efterföljande brottet. När det gäller uppsåt i förhållande till ett efterföljande brott räcker det med uppsåt att brott av ett visst slag ska komma till stånd,

även om det ännu inte föreligger en konkret brottsplan. När det som i förevarande fall är fråga om egenförberedelse, dvs. när den som utför förberedelsehandlingen själv ska utföra brottet, måste vederbörande vid tidpunkten för förberedelsehandlingen ha beslutat att senare företa den handling som utgör brottet. Uppsåtsbedömningen kan i dessa fall inte göras med hjälp av de vanliga uppsåtsformerna. Det avgörande vid egenförberedelse är gärningsmannens avsikt att utföra brottet (se bl.a. Petter Asp, Från tanke till gärning, Del II, Förberedelse och stämpling till brott, 2007, s. 67 ff.).

Har JH haft uppsåt?

11. Det står klart att JHs uppsåt täcker hans befattning med den i målet aktuella samlingen av föremål. De omständigheter som riksåklagaren och domstolarna har lagt till grund för att JHs avsikt var att tillverka bomber och därefter använda dem mot poliser är i första hand hans uttalanden och beteende i samband med polisingripandet mot honom den 3 november 2010. För dessa uttalanden har domstolarna dömt honom till ansvar för hot mot tjänsteman. Vid ingripandetillfället var han visserligen upprörd och påverkad av alkohol och/eller droger, men de uttalade hoten har enligt vad som framgår av förhören med polismännen skett på ett sådant sätt att hoten knappast kan – som JH hävdar – bedömas som bara ”svammel”. Hoten har varit av skiftande slag men hela tiden med en och samma innebörd, nämligen att JH skulle använda sprängmedel mot polismännen. Av utredningen framgår att han har upplevt sig vara förföljd av poliser och att han tidigare har sökt upp och konfronterat enskilda polismän, någon gång i närheten av polismannens hem. Hans inköp av de aktuella kemikalierna har skett den 21 december 2010, alltså förhållandevis kort tid efter det att han frigavs några dagar efter ingripandet den 3 november 2010. Under mellantiden har han, enligt vad som framgår av raderade filer i hans dator, sökt information på Internet rörande bombtillverkning. Efter inköpet av kemi-

kalierna har JH haft tillgång till allt som behövdes för att tillverka rörbomber. Detta kan knappast ha varit en tillfällighet utan allt talar för att JH vid inköpet av kemikalierna hade beslutat sig för att tillverka bomber. De olika förklaringar som han lämnat till sitt innehav av de olika föremålen ger inte anledning till någon annan bedömning.

12. Det är alltså i målet visat att JH senast vid inköpet av de aktuella kemikalierna den 21 december 2010 hade beslutat att tillverka bomber. Om någon tillverkar bomber – särskilt med ett så känsligt sprängmedel som det är fråga om i detta fall – tillåter det slutsatsen att vederbörande också avser att bomberna ska komma till användning. De omständigheter som anförts i punkten 11 visar också att JH vid inköpet av kemikalierna hade beslutat att använda de färdigställda bomberna mot just polismän, även om han inte då hade bestämt på vilket sätt. Utredningen ger emellertid inte stöd för att han hade beslutat sig för att döda någon polisman. Att detta skulle kunna bli en effekt är enligt vad som tidigare sagts (p. 10) inte tillräckligt. Åtalet för förberedelse till mord kan därför inte bifallas.

13. Vid bedömningen av på vilket sätt JH avsåg att använda bomberna måste, mot bakgrund av vad som ovan anförts, utgångspunkten vara att hans avsikt var att bomberna skulle explodera i närheten av antingen polismän eller deras egendom. Av yttrandet från SKL framgår att TATP har en sprängverkan som är jämförbar med dynamitsprängämnen. Det skulle alltså bli fråga om en kraftig explosion. Mot bakgrund av den information som JH hade tillgång till, får det anses visat att han hade för avsikt att åstadkomma en sådan explosion och därigenom i vart fall framkalla fara för omfattande förstörelse av polismäns egendom. Faran för att brottet skulle komma att fullbordas kan inte anses ha varit ringa. JH ska därför dömas för förberedelse till allmänfarlig ödeläggelse i enlighet med riksåklagarens alternativa yrkande.

Påföljd

14. Den samlade brottsligheten får anses ha ett straffvärde som motsvarar fängelse ett år och sex månader.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Severin Blomstrand, Ann-Christine Lindeblad (referent), Lena Moore, Agneta Bäcklund och Svante O. Johansson
Föredragande justitiesekreterare: Claes Söderqvist